

РЕЛІГІЄЗНАВЧІ НАУКИ

УДК 283/289

Doi: 10.55315/graphic.1.2021.20-31

Тематична рубрика: релігієзнавство.

**ДІЯЛЬНІСТЬ АДВЕНТИСТСЬКОГО АГЕНСТВА
ДОПОМОГИ ТА РОЗВИТКУ НА СХОДІ УКРАЇНИ****Валентина Куриляк****доктор філософії, аспірант кафедри філософії та культурології***Національний університет «Острозька академія»**м. Острог, Україна*

EMail: v.kuryliak@ugi.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5245-9700>

Анотація. У роботі досліджено діяльність благодійної організації Церкви адвентистів сьомого дня за умов воєнного конфлікту на Сході України. Встановлено, що ця організація активно проявила себе з 2013 року під час складних подій на Євромайдані в центрі столиці. Організація ADRA Ukraine з 2014 року втілює на сході та по всій території України більше 150 гуманітарних проєктів. Серед них найбільшими стали: «Східний янгол», «Руки Надії», «Соціальний транспорт» тощо. За допомогою продовольчих та непродовольчих програм волонтери ADRA Ukraine спільно із іншими церквами та міжнародними організаціями допомагають людям, які постраждали в результаті військового конфлікту на території Луганської та Донецької областей. Крім того, ADRA Ukraine на сході та материковій частині України надає психологічну та матеріальну допомогу для військових та переселенців, намагаючись таким чином допомогти у лікуванні психологічних травм, усунути різного роду пошкодження від обстрілів та налагоджувати водопостачання на зруйнованих територіях. Діяльність ADRA Ukraine активно висвітлюють засоби масової інформації. Зазвичай, це масмедіа протестантського спрямування, що звужує коло цільової аудиторії, оскільки більшість населення не має можливості почути про благодійні вчинки цієї організації. Таким чином досліджено, що протестантська релігійна меншість України не залишилася осторонь трагічних подій, які спіткали українців, що руйнують життя мирних мешканців, але продовжує через благодійні організації, у т.ч. й через ADRA Ukraine, відновлювати та полегшувати умови життя постраждалим від війни.

Ключові слова: Adventist Development and Relief Agency, Ukraine, благодійна організація, Церква адвентистів сьомого дня.

**ACTIVITIES OF THE ADVENTIST DEVELOPMENT
AND RELIEF AGENCY IN EASTERN UKRAINE****Valentyna Kuryliak****PhD, postdoctoral student in the philosophy and cultural studies department***National University «Ostroh Academy»**Ostroh, Ukraine*

EMail: v.kuryliak@ugi.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5245-9700>

Abstract. The charitable organization of the Seventh-day Adventist Church has been active in the conditions of the military conflict in the East of Ukraine since 2013, particularly during the difficult events

on Euromaidan in the center of the capital of Ukraine. Since 2014, ADRA Ukraine has implemented more than 150 humanitarian projects in the east and throughout Ukraine. Among the largest were «Eastern Angel,» «Hands of Hope,» and «Social Transport.» Through food and non-food programs, ADRA Ukraine volunteers, together with other churches and international organizations, help people affected by the military conflict in the Luhansk and Donetsk regions. In addition, ADRA Ukraine in the east and mainland of Ukraine provides psychological and material assistance to the military and immigrants from the occupied territories of Ukraine, helping to treat psychological trauma, repair various types of damage from shelling, and establish water supply in the destroyed areas. The activities of ADRA Ukraine are actively covered by the media, though with limited reach: it is usually a Protestant mass media, which narrows the potential audience, so the majority of the population does not have the opportunity to hear about the charitable deeds of this organization. The Protestant religious minority of Ukraine did not stay away from the tragic events that befell Ukraine and destroyed the lives of civilians, but continued to support through charitable organizations, such as ADRA Ukraine, to restore and facilitate the better living conditions of war victims.

Keywords: Adventist Development and Relief Agency, Ukraine, charity, Seventh-day Adventist Church.

Вступ. З початку подій Євромайдану в Києві та збройного конфлікту на Донбасі в 2014 році Адвентистське агентство допомоги та розвитку в Україні (далі - ADRA Ukraine) надало допомогу понад 950 тис. особам у 15 регіонах держави (станом на 2016 рік). Сьогодні ця цифра сягає більше мільйона. Наразі організація активно провадить свою діяльність на Донбасі, а також допомагає нужденним по всій Україні. Реакція самої релігійної меншини, підрозділом якої є ADRA Ukraine (станом на 2019 рік українські адвентисти нараховують 43 396 членів), на збройний конфлікт на Сході України, котрий із запровадженням західними державами економічних санкцій проти Російської Федерації набув міжнародного характеру, можливо, була б не варта наукової дискусії. Проте вивчення внеску цієї конфесії у допомогу постраждалим унаслідок військових дій на Донбасі спонукає зробити деякі уточнення.

Виклад основних матеріалів дослідження. Насамперед, адвентисти сьомого дня при своїй нечисленності мають особливість: струнку високоцентралізовану організацію. Це консолідує ресурси конфесії, іноді дозволяючи їй навіть здійснювати проекти, недосяжні для протестантської більшості України – баптистів і п'ятидесятників. Останні чисельно перевищують адвентистів у рази, але є ресурсно, ідейно та організаційно розпорощеними через свою конгрегаціоналістську структуру. Це значить, що кожна помісна громада вважається церквою, сама призначає служителя, формує віровчення та вирішує, чи входить їй у якісь церковні союзи, на яких умовах і з якою метою. Відтак, нечисленні, але високоорганізовані адвентисти за таких умов постають третьою конфесією суспільно помітного протестантизму. Вони не щезають з публічного простору українського суспільства, здійснюючи широку проповідь, у тому числі за допомогою своїх видань: з 1993 року – видавництва «Джерело життя», друкованої та онлайн-періодики для різного віку й інтересів. Адвентисти готують програми для радіо «Голос надії» супутникового та кабельного телеканалу «Надія».

До кінця 2000-х років головною формою суспільної роботи адвентистської церкви був конфесійний прозелітизм і придбання молитовних приміщень під створювані громади. На цю мету працювало просвітництво у формі публічних лекцій, концертів християнської музики, молодіжних зустрічей та літніх таборів. Коли у 2000-ті роки ефективність прямої євангелізації почала повсюдно падати, додатковим стимулом відвідати церковні заходи стали медичні акції (наприклад, лекції з медицини, здорового способу життя, профілактики захворювань, фітотерапії), кулінарних класів з рецептами страв здорового харчування. До часу створення навчальних закладів і оздоровчих центрів така діяльність залишалася справою локальних подвижників. Але посталий військовий конфлікт показав, що доброчинство, навіть без очікування на швидкий місіонерський ефект, принаймні тимчасово стане головною справою церкви, яку помітить суспільство.

Тому, 1 березня 2014 року президент Церкви адвентистів сьомого дня в Україні Віктор Алексєнко у складі Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій підписав «Звернення Українських Церков і релігійних організацій з приводу іноземної агресії» [21]. Окремі пастори й активісти церкви вирушили на Євромайдан, де надавали медичну і психологічну допомогу. Надалі уже десятки служителів і церковних громад влилися у цей потік: переселенці отримали психологічну допомогу, речі, їжу, ліки,

тимчасове поселення, їм допомагали в пошуку роботи й оформленні документів. Заходи для ветеранів були найперше спрямовані на подолання посттравматичного стресового розладу [19], зокрема на базі адвентистського лікувально-оздоровчого центру «Наш дім» у Вінницькій області, розвиток різних форм медичного капеланства та індивідуальні (стихійні та несанкціоновані церковною адміністрацією) спроби військового капеланства та робота фронтових парамедиків [20].

Спільним простором дії церковних відділів адвентистської церкви став добродійний проєкт «Східний янгол», який діяв з вересня 2014 по лютий 2015 року. Молодіжний рух «Сильне покоління», Всеукраїнський добродійний фонд «Краще життя», контакт-центр «Надія» та ADRA Ukraine оголосили про об'єднані зусилля. Партнерами проєкту стали телеканал «Надія» та UNICEF – дитячий фонд ООН в Україні. У рамках цього проєкту члени церкви збирали пожертви, одяг, продукти і відправляли у зону військових дій. Бригади пасторів і активістів церкви вирушали у підконтрольні українській владі міста і ремонтували дахи будинків, постраждалих від обстрілів.

У зоні конфлікту пастори і члени церкви надавали населенню послуги евакуації, психологічної допомоги, переховували людей під час обстрілів у підвалах молитовних приміщень, постачали їм воду, ліки, їжу та одяг. Завдання психологічної та світоглядної допомоги жертвам конфлікту виконували й біблійні просвітницькі програми, які в цей час масово проводили у зоні конфлікту та для переселенців – у прифронтових областях. Однак головною – за масштабом, ресурсами і стратегією – формою реакції Церкви адвентистів сьомого дня в Україні на цей збройний конфлікт стала тамтешня діяльність організації ADRA Ukraine. З цим твердженням співзвучна думка відомого дослідника соціальної доктрини адвентизму Івана Чернушки [33], який підкреслює, що особливе значення для розвитку українського адвентизму в умовах постмайданної України має діяльність ADRA Ukraine та капеланської служби і місії «Східний янгол».

Військовий конфлікт на Сході України поставив нові завдання. Більшість пострадянських адвентистів приєдналися до цієї конфесії у постперестроєвний час. Збройний конфлікт на Сході України є першим серйозним викликом після подій Другої світової війни, адже більшість українських адвентистів у 1940-ві роки ще не народилися та як мінімум не належали до цієї конфесії. Релігійна свобода та військова ситуація на Сході України викликали незвичний дисонанс у лавах адвентистів, який в першу чергу пов'язаний із тим, що згідно з релігійними переконаннями адвентисти не беруть до рук зброї та не беруть участь у військових діях.

Однак незвичність ситуації спонукала керівника Церкви Адвентистів сьомого дня в Україні В. Алексеєнка у складі Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) підписати колективну заяву про «осуд іноземної агресії Росії», попри те, що адвентисти є аполітичними. Хоча зазначимо, що заява більше стосувалася захисту інтересів мирних мешканців Донбасу та справедливого засудження церквами України невинуватої агресії проти мирного населення.

Починаючи з 2013 року, від подій на Майдані Незалежності, пастори Церкви адвентистів сьомого дня і рядові члени церкви не залишаються осторонь і беруть участь як волонтери. Таким прикладом є діяльність пастора С. Гаврюка, який згодом видав книгу «Волонтерська допомога». Це посібник з волонтерської і капеланської діяльності у випадку бойових дій, вимушеному переселенні, посттравматичному стресовому розладі. «Наприкінці 2013 і на початку 2014 року, коли почалися трагічні події на Майдані Незалежності в Києві, керівництво держави звернулося до церков з проханням допомогти в реабілітації людей, які довгий час жили в умовах стресу та емоційного перенапруження, – пише автор посібника про історію його появи. – Тоді адвентисти не мали досвіду допомоги постраждалим у подібних конфліктах. Нам виділили невелике приміщення в Українському домі, і ми почали з найпростішого: робили антистресовий масаж, вислуховували, молилися з людьми, набували таким чином досвід та навчали інших. І відразу ж виникла ідея підготувати посібник для волонтерів» [19]. У виданні книги С. Гаврюку допоміг не тільки особистий досвід волонтерства, але й, за його словами, навчання в школі соціальної роботи Києво-Могилянської академії, досвід роботи на телефоні довіри, праця соціальним педагогом у Голосіївському Центрі соціальних служб сім'ї, дітей та молоді м. Києва [19].

Одним із напрямків діяльності Церкви адвентистів сьомого дня в Україні стала реабілітація ветеранів АТО / ООС. Зокрема, до цього долучився пансіонат «Наш дім», розташований у Вінницькій області

(с. Нові Обіходи). Під керівництвом Сергія Луцького активно працює капеланський відділ церкви, сформований в Україні на початку 2000-х років [30]. Як зазначає С. Луцький: «В адвентистській церкві штатними співробітниками капелани є тільки в адвентистських школах. Медичні і в'язничні капелани несуть служіння як волонтери» [30]. Для капеланів церкви, пасторів і зацікавлених осіб проходили Міжнародна конференція, семінари на пасторських зустрічах з подолання посттравматичного стресового розладу, тренінги та інші заходи. В планах Церкви – проведення академічного навчання за програмою з капеланства. «Навесні 2020 року Комітет Українського Уніону прийняв рішення довірити викладачам Українського гуманітарного інституту в Бучі розробити таку навчальну програму з капеланства», – зауважив С. Луцький. – Ми взяли всі вимоги, які пропонує Міністерство охорони здоров'я з підготовки капеланів, і згідно з усіма їх вимогами розробили програму, яка дає спеціалізацію, щоб держава її визнала та узаконила... Плануємо з кожної конференції мати по дві-три людини, щоб вони пройшли повноцінний чотирьохтижневий аудиторний курс і сто годин практики роботи у медичних установах. Ці курси розраховані на пасторів, щоб вони могли кваліфіковано здійснювати служіння в лікарнях» [30].

Крім того, в церкві є індивідуальні спроби військового капеланства, прикладом чого є діяльність С. Бабая. Також адвентисти здійснюють роботу з внутрішньо переміщеними особами: надають їм психологічну допомогу, тимчасове поселення, допомагають із евакуацією, пошуком роботи, забезпечують одягом, взяттям, їжею, ліками. Психологічна і соціальна допомога для переселенців на сході та у материковій Україні здійснюється Церквою адвентистів сьомого дня і в контексті євангелізації: для цієї аудиторії адвентисти проводили євангельські програми, зустрічі для сімей у форматі «за чашкою чаю», спортивні клуби. Також варто додати, що, крім вище зазначених видів допомоги, адвентисти брали участь в евакуації мирних жителів, допомагали транспортом, а також були задіяні в реконструкції помешкань на підконтрольних територіях на Сході України.

Внаслідок військових дій в східній Україні змінюється роль ADRA Ukraine. Вона стає фактично ледь не базовою одиницею публічної репрезентації Церкви адвентистів сьомого дня України для суспільства, випередивши в цьому навіть медіа групу «Надія». З маргінального церковного відділу ADRA Ukraine перетворилася на один із головних. За словами Артема Діхтярука, програмного директора ADRA Ukraine, проникність цієї організації на сході нашої держави більша, ніж навіть у спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні.

Мета ADRA Ukraine – «ініціювати позитивні зміни в суспільстві шляхом своєчасного виявлення кризових ситуацій природного, соціального, техногенного характеру та надавати підтримку нужденним та стражденним людям, допомагати їм у подоланні складних життєвих обставин та поширювати ідеї християнської любові та милосердя до ближнього» [10]. Станом на 2016 рік, ADRA Ukraine, починаючи від своєї діяльності в 1993 році, втілила понад 150 різних проєктів. У 2015 році громадська благодійна організація ADRA Ukraine змінила форму і напрям своєї діяльності. Вона трансформувалася у Благодійний фонд «Адвентистське агентство допомоги та розвитку в Україні», щоб розширити свої можливості допомагати нужденним [10].

Принципи, якими керується ADRA Ukraine у своїй діяльності, – це рівність, милосердя, своєчасність, пріоритетність, партнерство. Щодо останнього принципу, ADRA Ukraine реалізує проєкти спільно з урядами США, Канади, Німеччини, Чехії, Словаччини, Голландії, Швейцарії, Європейською комісією з гуманітарної допомоги, Червоним Хрестом, Агентством ООН у справах біженців, Всесвітньою продовольчою програмою, Дитячим фондом ООН ЮНІСЕФ та з іншими відділеннями мережі – ADRA Німеччина, ADRA Канада, ADRA Чехія, ADRA Словаччина [10]. ADRA Ukraine активно висвітлює свою діяльність. Організація проводить прес-конференції, має власний сайт (<http://www.adra.ua/>), групу у фейсбуці, надає свої відеоролики та інші матеріали телеканалу «Надія».

Після початку військових дій на українському Сході ADRA Ukraine зосередила свою діяльність у Донецькій та Луганській областях. Так, на сайті організації зазначається: «Тут допомагаємо з відновленням житла, забезпечуємо вугіллям та котлами для утеплення будинків та соціальних інституцій у холодну пору року, надаємо психосоціальну допомогу, доставляємо чисту питну воду, працюємо над реконструкцією та удосконаленням шкіл, дитячих садків та лікарень, забезпечуємо транспортом жителів важкодоступних регіонів вздовж лінії розмежування. Вже вдалося допомогти

більш ніж мільйону людей, які опинилися в складних життєвих обставинах чи були вимушені залишити свої домівки» [6]. Нами були вивчені десять конкретних проєктів ADRA Ukraine, мета яких – допомогти населенню, що постраждало під час кризи на Сході України.

Упродовж 05.08.2014 – 10.11.2014 рр. ADRA Ukraine проводила роботи у 15 населених пунктах на Сході України. Основними завданнями проєкту було забезпечити водою населення, яке постраждало внаслідок бойових дій, а також гігієнічними наборами та наборами для шкіл. Загалом допомогу отримали 80 тис. осіб. На реалізацію проєкту було витрачено 30,000.00 доларів, які виділила організація ЮНІСЕФ (UNICEF).

Крім того, починаючи з 2014 року, проводилися роботи на непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей у рамках благодійної програми «Східний янгол». Завданням цього проєкту було допомогти постраждалим продуктами харчування, товарами першої необхідності, ремонтом будинків. Якій кількості осіб вдалося допомогти в рамках цього проєкту, невідомо через їхню багаточисельність. Бюджет програми склав 20,769.00 доларів, а спонсорами виступили ADRA Ukraine, телеканал «Надія» та Церква адвентистів сьомого дня.

Протягом 01.04.2015 – 31.09.2015 рр. ADRA Ukraine здійснювала проєкт у Луганському та Донецькому регіонах, завданням якого було відремонтувати будинки, пошкоджені внаслідок військових дій на Сході України. В рамках проєкту вдалося допомогти 1600 особам. На це було витрачено 425,823.90 доларів. Спонсором програми виступила УВКБ ООН, агентство ООН у справах біженців (UNHCR).

Упродовж 20.04.2015 – 30.11.2015 рр. ADRA Ukraine здійснювала роботи на непідконтрольних територіях Донецької та Луганської областей. Завданнями тодішнього проєкту було забезпечити населення гігієнічними наборами та водою; надавати психосоціальну підтримку людям, постраждалих від конфлікту на Донбасі. В цілому допомогу отримали 2 тис. осіб. На реалізацію завдань витрачено 330,950,00 доларів, які виділив уряд Німеччини.

Протягом 15.11.2015 – 15.03.2016 рр. ADRA Ukraine здійснювала проєкт у Донецькій та Луганській областях. Серед його завдань – ремонт водомереж; встановлення 80 резервуарів з водою; розподіл 10 тис. пляшок води; роздача гігієнічних ваучерів та наборів; розподіл засобів гігієни між закладами; поширення повідомлень щодо необхідності дотримуватися гігієни серед дорослих та дітей. Усього допомогу отримала 541 тис. осіб. Бюджет проєкту склав 316,042.95 доларів. Спонсором виступила організація ЮНІСЕФ (UNICEF).

Упродовж 04.01.2016 – 31.01.2017 рр. ADRA Ukraine реалізовувала проєкт на підконтрольній території Донецької та Луганської областей, а саме в таких населених пунктах, як Мар'їнка, Верхньоторецьке, Карачівка, Щастя, Новоайдар та Старий Айдар. Завдяки зусиллям працівників організації, допомогу отримали 3960 осіб. Серед завдань проєкту було: фінансово допомогти з легким та середньої важкості ремонтом 400 будинків, пошкоджених під час військового конфлікту на Сході України; надати психосоціальну підтримку 3 тис. осіб; допомогти фінансами мирному населенню (для 485 осіб). Бюджет такого проєкту склав 771 084,34 доларів, які надало Міністерство закордонних справ, торгівлі та розвитку – Міжнародна гуманітарна допомога Канади.

Протягом 01.02.2016 – 31.10.2017 рр. ADRA Ukraine здійснювала роботи на підконтрольній території Донецької та Луганської областей. За той час допомогу отримали 53 071 особа. Завданнями проєкту було поліпшити житлові умови для 1120 домогосподарств; покращити психічне і фізичне здоров'я шляхом проведення фізіотерапії, індивідуальних, групових занять; допомогти населенню у підготовці до зими (доставити необхідну кількість вугілля, проєктування для установ); забезпечити мешканців питною водою. Для реалізації проєкту було виділено 1,999,650.00 євро. Спонсором стало Міністерство закордонних справ Німеччини.

Наступний проєкт тривав з 01.10.2017 по 31.07.2018 рр. Тоді ADRA Ukraine проводила роботи у таких населених пунктах, як Авдіївка, Красногорівка, Мар'їнка, Перемога, Янтарне, Кальчик, Черненко, Лебединське, Орловське, Павлопіль, контрольно-пропускний пункт села Пищевик Донецької області. Серед завдань проєкту було забезпечити людей питною водою в населених пунктах, які розташовані поблизу лінії зіткнення; встановити бочки з питною водою в місцях, які є доступні для місцевих мешканців; доставляти питну воду; забезпечити населення рівним доступом до води; контроль та

моніторинг. У рамках проекту допомогу отримали 27814 осіб. На його реалізацію було використано 82,817.00 доларів, а спонсором виступила Церква Ісуса Христа святих останніх днів.

Упродовж 16.11.2017 – 30.09.2019 рр. працівники ADRA Ukraine виконували роботи на лінії розмежування підконтрольної території Донецької та Луганської областей, а також в містах Краматорськ та Сєверодонецьк. Тоді була надана допомога 104 800 особам. Серед завдань проекту – забезпечити найбільш вразливі групи населення постійним житлом і допомогою в підготовці до зимового періоду; поліпшити психічне і фізичне здоров'я місцевого населення, зокрема за допомогою фізіотерапевтичних масажів, індивідуальних та групових психосоціальних консультацій; забезпечити належну санітарію та постійний доступ до якісної питної води; організувати повний і недискримінаційний доступ ADRA Ukraine до якісних базових послуг для людей, які живуть у важкодоступних місцях уздовж лінії зіткнення. Бюджет проекту становив 3,000,000.00 євро. Спонсором виступило Міністерство закордонних справ Німеччини.

Протягом 01.04.2018 – 01.04.2019 рр. зусиллями ADRA Ukraine проводилися роботи у Волноваському, Нікольському, Мар'їнському і Мангушському районах Донецької області. Головними завданнями проекту було поліпшити водопостачання в децентралізованій системі постачання води в Донецькій області; підвищити безпеку умов водопостачання та санітарії в місцях з децентралізованою системою водопостачання та в соціальних установах (школи, дитячі садки та медичні заклади). Проектом вдалося охопити 105000 осіб. Бюджет програми склав 31,913,316.00 грн. Спонсором виступила організація ЮНІСЕФ (UNICEF).

Крім вище названих проектів, нами окремо було досліджено дев'ять продовольчих програм, які здійснювала ADRA Ukraine на Сході України. Протягом 13.11.2014 – 24.11.2014 р. ADRA Ukraine проводила програму на Донбасі, завданням якої була продовольча допомога. Її отримали 4335 осіб. Бюджет проекту склав 4,335.00 доларів. Спонсором стала Світова продовольча програма.

Упродовж 21.12.2014 – 03.07.2015 рр. Серед завдань цього проекту були такі: надати продуктові посилки і ваучери; роздати продовольчі посилки людям, які мають у цьому потребу; роздати путівки на придбання необхідних товарів у супермаркеті «Брусничка» тим, хто цього найбільше потребує. Таку допомогу отримали 20 тис. осіб. Спонсором проекту стала Світова продовольча програма, виділила на його реалізацію 950.000,00 доларів. Упродовж 01.01.2015 – 01.03.2015 р. ADRA Ukraine здійснювала черговий проект на підконтрольній території Донецької та Луганської областей. Він передбачав надання продовольчої допомоги і дитячого харчування. Таку поміч отримали 230 осіб. На програму посольство Словаччини, спонсор проекту, виділило 12 313,00 доларів.

Також нами було проаналізовано п'ять непродовольчих проектів допомоги на Донбасі та на інших територіях України. Упродовж 22.08.2014 – 25.12.2014 р. ADRA Ukraine проводила проект у містах Луганськ, Донецьк, Запоріжжя, Дніпропетровськ, Київ, Полтава. Завданням програми було забезпечити продовольчою допомогою, засобами гігієни та нехарчовими продуктами тих, хто найбільше має в цьому потребу. Таку поміч отримали 2064 особи. Бюджет проекту склав 65,630.72 доларів, які виділила ADRA International.

Крім того, ми вивчили 18 інших програм ADRA Ukraine, які проходили на Сході України. Протягом 01.07.2018 – 31.12.2018 р. ADRA Ukraine здійснювала програму на підконтрольній території Донецької області у таких населених пунктах, як Маріуполь, Волноваха, Курахове, Селидове, Світлодарськ, Торецьк, Новотроїцьке, Авдіївка. Серед завдань проекту – відновити санітарію та надати обладнання, провести тренінги для медичного персоналу; надати матеріали (простирадла, кушетки, матраци) для 10 медичних установ для поліпшення зручності пацієнтів; надати обладнання (бактерицидні лампи) 10 медичним установам для поліпшення санітарних умов; провести навчальні семінари для медичного персоналу (теми «Захворювання органів дихання: діагностика, лікування, профілактика», «Ефективне спілкування з пацієнтом», «Емоційне вигорання медичного персоналу»). У підсумку була надана допомога 10 лікарням. Бюджет проекту склав 5 134 516 гривень. Його спонсором виступили ADRA International та ADRA Czech Republic.

Характеристика діяльності ADRA Ukraine під час конфлікту на Донбасі. З початку 2018 року протягом двох місяців ADRA Ukraine та ADRA Deutschland за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини доставляли тверде паливо до 1300 домогосподарств. На кожному оселю було виділено 1,5

тонни вугілля. Тверде паливо потрапило до таких населених пунктів, як Зайцеве, Майорськ, Нетайлове, Первомайськ, Уманське, Муратове, Капітонове, Тошківка, Кримське, Нижнє, Попасна, Троїцьке [3].

У 2019 році Церква Ісуса Христа святих останніх днів надала 5,5 млн гривень для фінансування гуманітарного проєкту з забезпечення вугіллям соціально незахищених верств населення, які постраждали внаслідок конфлікту на Сході України. Партнером цього проєкту стала ADRA Ukraine, яка здійснила розподіл 1300 тонн вугілля серед 650 домогосподарств уздовж лінії розмежування. Охоплено такі селища у Донецькій області вздовж лінії розмежування, як Гранітне, Орловське, Старогнатівка, Новогригорівка, Тарамчук, Черненко, Гнутове, Верхньоторецьке, Бердянське. У цих населених пунктах вугілля є джерелом обігріву житлових приміщень в зимовий період [23].

У січні 2020 року ADRA Ukraine разом із Церквою Ісуса Христа святих останніх днів привезла вугілля до мешканців села Гранітне Донецької області. Того ж місяця жителі сіл Бердянське та села Орлівське отримали 152 тонни вугілля. У лютому 2020 року представники ADRA Ukraine разом із Церквою Ісуса Христа святих останніх днів доставили 106 тонн твердого палива мешканцям селищ Павлопіль, Гнутове та Черненко, які знаходяться на лінії розмежування. Цей захід відбувся в рамках проєкту «Полегшення зимівлі на сезон 2019-2020 років для людей, які постраждали від конфлікту на Сході України», який реалізовує ADRA Ukraine за фінансової підтримки Церкви Ісуса Христа святих останніх днів [16; 17; 22; 25]. Відгуком на доставку твердого палива поділилась мешканка села Уманське, яка отримала у 2019 році вугілля в рамках цього проєкту: «Як дали вугілля, у хаті стало тепло. А до того температура у кімнатах була мінусова. Купувати паливо самим дорого, тож ходили по посадках, збирали хмиз, а він прогорить за 15 хвилин і все, нема його. А вугілля горить довго. Я бережлива, то в мене ще й залишилося трохи. Добре жити, коли ти в теплі». Така підтримка допомогла людям, які живуть в населених пунктах на лінії розмежування, пережити холодну пору року.

У 2015-2016 рр. ADRA Ukraine у партнерстві зі Світовою продовольчою програмою при ООН забезпечило продуктами харчування більше 100 тисяч осіб на підконтрольній території Донбасу загальною сумою понад 8 000 000 доларів. Допомогу отримали соціально незахищені верстви населення: багатодітні сім'ї, самотні батьки з дітьми, а також із дітьми, що мають інвалідність, вагітні жінки, хронічно хворі і самотні люди похилого віку [12]. Протягом листопада та грудня 2015 року ADRA Ukraine забезпечувала продуктовою допомогою майже 60 лікарень у Донецькій та Луганській областях, якої мало вистачити на три зимові місяці. Допомога містила близько 20 тисяч продуктивних наборів, кожен вагою 16,3 кг. Вона призначалася для медичних закладів таких населених пунктів, як Старобільськ, Сватове, Троїцьке, Білокуракине, Марківка, Новопокров, Біловодськ, Мілове, Северодонецьк, Попасна, Гірське, Рубіжнє, Кременна, Нова Астрахань, Святогірськ, Червоний Лиман, Слов'янськ, Краматорськ, Дружківка, Костянтинівка, Маріуполь, Димитров, Дзержинськ (тепер Торецьк), Володарське, Артемівськ (тепер Бахмут) [7].

На закінчення благодійного проєкту «Відновлення житла та надання необхідної допомоги людям, які постраждали внаслідок конфлікту на Сході України» станом на кінець 2019 року ADRA Ukraine подала звіт про виконані роботи. В ньому зазначено:

- 1) 1,000 людям надано допомогу у відновленні житла I категорії – перекриття даху, заміна вікон;
- 2) 1,325 людям надано допомогу у відновленні житла II категорії – перекриття даху, заміна вікон, відновлення пошкоджених стін;
- 3) 63 людям надано допомогу у відновленні житла III категорії – перекриття даху, заміна вікон, відновлення будинків без стін або з пошкодженими стінами;
- 4) 250 людям надано допомогу в утепленні будинків;
- 5) 2,990 людей отримали тверде паливо (вугілля).

У рамках цього проєкту реалізувалися такі напрямки допомоги:

Відновлення будинків: перекриття даху, заміна вікон; відновлення пошкоджених стін; відновлення будинків без стін або з пошкодженими стінами.

Популяризація гігієни: формування навичок гігієни через проведення дитячих свят; роздача гігієнічних наборів; надання доступу до чистої питної води.

Підготовка до зими: дистрибуція твердого палива у приватні будинки та соціальні установи;

встановлення нових систем опалення у школах та лікарнях.

Психосоціальна допомога: групові та індивідуальні консультації для людей, що проживають уздовж лінії розмежування; тренінги для психологів та соціальних працівників, що проживають уздовж лінії розмежування; масаж.

Також допомога надавалася таким категоріям населення: малозабезпечені та багатодітні сім'ї, самотні батьки, сім'ї із зруйнованими або пошкодженими будинками внаслідок конфлікту, люди похилого віку без опікунів, люди з онкологічними захворюваннями, люди з інвалідністю, люди, які втратили члена родини внаслідок конфлікту, люди, які зазнали гендерного насильства [4; 5].

ADRA Ukraine: психологічна допомога. Унаслідок збройного конфлікту на Донбасі мирне населення на лінії розмежування потерпає від стресових ситуацій. Психологи ADRA Ukraine допомагають впоратися із цим. Наприклад, відволікають їх від щоденного напруження. Дорослі мають можливість розповісти спеціалістам про стресові ситуації в спокійній, доброзичливій атмосфері, отримати поради, як оберігти себе від нападів стресу та паніки. Дітям пропонувалися рухливі ігри, малювання, спілкування з однолітками. Таким чином, діти вчилися розвивати соціально-комунікативні навички та працювати у групі. Для дітей психолог стає другом, який допомагає познайомитися з собою, розкритися та повірити у власні сили. Малюнки, зроблені дітьми, відображають їхні мрії, страхи, хвилювання. Для людей похилого віку психологи ADRA Ukraine проводили заняття з відновлення зовнішніх та внутрішніх ресурсів, показували, як вберегтися від стресових станів та віднайти життєву гармонію [26; 27; 28; 29].

У 2018 році відбувся спеціальний семінар-тренінг «Навички корекції та профілактики професійного емоційного вигорання» для шкільних психологів та соціальних педагогів у місті Святогірськ Донецької області. Метою цього тренінгу було «формування умінь і навичок щодо збереження та зміцнення психічного здоров'я психологів та соціальних працівників через оволодіння ними способів психічної саморегуляції і активізації особистісних ресурсів; навчання експрес-методики, надання психологічної допомоги при ПТСР» [32].

Таким чином, мобільні команди психологів щотижня вирушали до найвіддаленіших населених пунктів Донецької та Луганської областей, де така допомога відсутня або недостатня. Особливу увагу було приділено школам, дитячим садкам, соціальним установам та реабілітаційним центрам. За підсумками 2019 року, 7,694 людей отримали індивідуальну та групову психосоціальну підтримку; 4,601 осіб – психосоціальну підтримку, враховуючи заняття фізіотерапією в громадських центрах ADRA Ukraine; 67 психологів та соціальних працівників відвідали тренінги з метою підвищення кваліфікації [14].

У 2020 році під час пандемії коронавірусу та оголошених в Україні карантинних заходів психологи ADRA Ukraine продовжили свою діяльність. Психологічна допомога перейшла в режим онлайн. Перевага надавалася мешканцям населених пунктів, які знаходяться уздовж лінії розмежування [15]. Протягом цього періоду психологи ADRA Ukraine також опікувалися найбільш вразливою віковою групою під час пандемії COVID-19 – це особи віком вище 50-ти років. Так, одна із психологів ADRA Ukraine Олена провела групову онлайн-консультацію з п'ятьма жінками, мешканками смт. Миронівське, віком 59-64 роки. «Під час групової роботи жінки познайомилися одна з одною та розповіли про свої страхи та занепокоєння щодо нового вірусу, – повідомляється на сайті організації. – Психолог уважно вислухала кожну з жінок та поділилася з ними перевіреною інформацією про COVID-19: що це за вірус, хто у групі ризику, чому важливо дотримуватися гігієни та залишатися вдома. Також Олена навчила жінок методикам, які допомагають знизити рівень психологічного стресу, і тепер вони знають, як піклуватися про себе та як заспокоїтися» [24].

Соціальний транспорт. Соціальний автобус ADRA Ukraine звершував не лише регулярні перевезення, а також допоміг вихованцям Попаснянського районного центру комплексної реабілітації «Лелека» відвідати соляні шахти Соледару. Діти мали змогу роздивитися виробки шахти, перетворені на дивовижні храми зі скульптурами, картинами, каплицями і гротами з соляних глиб. Окрім вражаючої краси, стара шахта має ще лікувальні властивості [31]. За даними на кінець 2019 року, 2,700 людей скористалися послугами соціального транспорту від ADRA Ukraine та отримали доступ до соціальних та адміністративних установ – таких, як школи, лікарні, міські ради тощо. Також завдяки співпраці представники ADRA Ukraine з Попаснянським районним центром комплексної реабілітації «Лелека»

безкоштовний автобус щонеділі відвозив дітей на заняття з легкої атлетики та плавання.

На позачерговому засіданні Кабінету Міністрів України 16 березня 2020 року були прийняті рішення про низку обмежувальних заходів у зв'язку із поширенням коронавірусної інфекції COVID-19. Обмеження також торкнулося регулярних та нерегулярних пасажирських перевезень. З цієї причини, підпорядковуючись постанові, ADRA Ukraine тимчасово припиняла роботу соціального транспорту у Донецькій та Луганській областях [18].

Однак у другій половині квітня 2020 року ADRA Ukraine відновила роботу соціального транспорту в Донецькій та Луганській областях. Це стало можливим за підтримки Міністерства закордонних справ Німеччини та представників місцевої влади у Донецькій та Луганській областях. При цьому були розроблені санітарні правила для перевезення пасажирів. Так, у автобусі одночасно можуть знаходитися не більше 8 осіб, враховуючи водія. У салоні автобусу пасажир повинні знаходитися у масках і рукавичках. Працівники ADRA Ukraine забезпечили перевізників достатньою кількістю масок, рукавичок та антисептиків. Кожен пасажир безкоштовно отримує дві маски та одну пару рукавичок для поїздки. Якщо в людини наявні симптоми респіраторного захворювання, у такому разі вона не зможе скористатися послугами соціального транспорту [13].

Благодійний проєкт «Східний янгол». ADRA Ukraine стала одним із організаторів благодійного проєкту «Східний янгол». Крім ADRA Ukraine, до створення проєкту причетні Церква адвентистів сьомого дня в Україні та медіа група «Надія». Рішення про створення нового проєкту було затверджено на нараді керівників відділів та адміністраторів Української уніонної конференції Церкви адвентистів сьомого дня, яка відбувалася 6-8 жовтня 2014 р., було затверджено створення проєкту «Східний янгол» [8].

Особливість цього заходу полягає в тому, що засоби для допомоги населенню від збройного конфлікту (речі та продукти) надходять не від міжнародних організацій, а їх збирають здебільшого члени Церкви адвентистів сьомого дня в Україні. Хоча до цієї справи залучено також благодійників із інших країн. Із адвентистів формувалися бригади волонтерів-будівельників, які відправлялися в охоплені війною населені пункти Донбасу відновлювати зруйноване житло. ADRA Ukraine, у свою чергу, виконувала роль посередника, оплачувала дорожні витрати для постачання гуманітарних вантажів та допомагала в розподілі тим людям, хто потребує [9].

Проєкт «Східний янгол» реалізувався в 4 напрямках: 1) збір продуктів харчування; 2) збір товарів першої необхідності; 3) фінансова підтримка для закупівлі будівельних матеріалів; 4) організація волонтерських груп для відновлювальних робіт постраждалих будинків. На початок листопада 2014 року у місті Слов'янськ Донецької області силами бригади будівельників «Східний янгол» було відремонтовано два будинки по вул. Совхозна та вул. Уральська, які постраждали від артобстрілів [2]. Інформаційну підтримку проєкту проводила програма «Помоліться за мене» на телеканалі «Надія».

Ресурси проєкту «Східний янгол» мали декілька джерел. По-перше, це кошти, які пожертвували глядачі телеканалу «Надія». По-друге, це продукти та будівельні матеріали, пожертвовані в результаті діяльності волонтерів. Зокрема, були проведені акції волонтерами біля магазинів, торговельних центрів. По-третє, волонтери, організовані в групи для надання допомоги та зібрані у будівельні бригади. По-четверте, збір одягу, харчових продуктів, засобів першої необхідності, що відбувалося на базі духовних центрів у різних містах України. Потім те, що було зібрано, підлягало сортуванню та відправці на Донбас [1].

Так, наприклад, за осінь 2014 року у звільнені та прифронтові населені пункти Донецької та Луганської областей було привезено 20 тонн картоплі, моркви, цибулі, червоного буряка та фруктів із Західної України. Крім того, більше 1000 коробок з продуктовими наборами на 150 гривень кожен – крупи, борошно, консерви, тушонка, соняшникова олія, 500 шестилітрових бутлів води, шкільне приладдя, засоби гігієни. Також привезли тонни пакунків із теплим одягом і взуттям як нового, так і того, що був у вжитку. Після цього доставили ще 13 тонн різного вантажу – півтори тисячі наборів продуктів, будматеріали, 2 тонни одягу з Ковеля, Рівного, Закарпаття, Волині, Кривого Рогу. Вантаж роздавали в Слов'янську, Краматорську, Лисичанську, Сєверодонецьку, Рубіжному, Кременній і навіть привозили гуманітарну допомогу на окуповані території – в Донецьк і Луганськ.

Більше трьох тонн продуктів харчування надійшло від адвентистів з Миколаївської, Одеської та Херсонської областей: борошно, різноманітні крупи, соняшникова олія, консерви, макаронні вироби. Одне херсонське підприємство пожертвувало 2 тонни борошна. Також було зібрано 700 кг одягу. Зібрана допомога направлялася в Маріуполь [11].

Крім того, декілька разів в Україні організацією ADRA Ukraine був проведений проєкт «Руки надії» (Hands of Hope). Метою заходу було надання психологічної, освітньої та матеріальної допомоги сім'ям внутрішньо переміщених осіб Донецької та Луганської областей, багатодітним та малозабезпеченим сім'ям Дарницького району м. Києва. Періоди проведення: 1) 11.02.2015 – 03.31.2016 рр. (допомога 180 особам); 2) 14.11.2016 – 15.09.2017 рр. (допомога 209 особам); 3) 01.12.2017 – 31.05.2018 рр. (допомога 30 сім'ям); 4) 1.10.2018 – 28.02.2019 рр. (допомога 30 сім'ям).

У рамках проєкту надавалася психологічна допомога сім'ям, матеріальна поміч (продукти харчування, вітаміни та одяг). Відбувалися заняття в клубах із вивчення англійської мови, гри в теніс, роботи за комп'ютером, плетіння бісеру, виготовлення виробів власноруч, малювання, гри на гітарі, «Клуб друзів». Таким чином, цей проєкт полягав не лише в наданні необхідної допомоги, а також у розвитку соціальних, комунікативних та творчих навичок. Спонсорами цього проєкту були: ADRA Canada (37,186.00 доларів), ADRA Germany (19,600.00 євро), ADRA Ukraine (4,001.00 євро); ADRA Germany, ADRA Switzerland, ADRA Ukraine (25,000.00 євро); ADRA Switzerland, ADRA Ukraine (16,994.67 доларів).

Висновки. Церква адвентистів сьомого дня досить довго виконує важливі соціальні функції, реалізує на практиці різного напрямку ефективні програми, спрямовані на поліпшення фізичного та матеріального становища тих людей, які дійсно цього потребують. Внесок адвентистів у соціально-економічний розвиток України є значним, велику роль у цьому процесі відіграють підприємці-протестанти, які сумлінно виконують свій обов'язок перед державою. Оскільки вчинки адвентистів підпорядковуються християнській етиці, то і дії представників цієї релігії спрямовані саме на людину, її потреби. Найвищим напрямком соціального протестанти вбачають у благодійності, тому намагаються максимально проявити себе в ній, допомагаючи людям, які потерпають від голоду, воєнних дій, конфліктів тощо. Ця допомога здійснюється ADRA Ukraine, яка втілює в життя різні проєкти, які мають на меті допомогти нужденним. Особливо останнім часом їхня діяльність активно проявляється на території Донбасу. ADRA Ukraine надає як психологічну, так і матеріальну допомогу. З огляду на звіти, викладені ADRA Ukraine для ознайомлення, ми можемо побачити, як вони реалізують продовольчі, непродовольчі та інші програми як на Сході України, так і в інших регіонах нашої держави.

Діяльність ADRA Ukraine активно висвітлюють засоби масової інформації. Зазвичай, це масмедіа протестантського спрямування, що звужує коло цільової аудиторії, оскільки більшість населення не має можливості почути про благодійні вчинки цієї організації. Ми бачимо, що зазвичай у масмедіа йдеться про різні акції, розважальні заходи, спрямовані на дітей-сиріт та дітей із сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах. Особливий акцент спрямований на допомогу людям з інвалідністю, забезпечення їх інвалідними візками та іншими необхідними речами. Окрім того, звертається увага на проблеми водопостачання місцевого населення на Донбасі, забезпечення вугіллям, транспортом соціально незахищених верств, постраждалих внаслідок конфлікту на Сході України. Зазначена організація займається також вирішенням кризових ситуацій в інших регіонах України, що теж висвітлено у ЗМІ. Часто в масмедіа повідомляється про зустрічі, курси, програми, тренінги, що позитивно впливають на емоційний стан людини та допомагають їй втілити свої плани в життя.

Список використаної літератури

1. «Восточный ангел» помогает людям Украины. Логос инфо. URL: <http://logosinfo.org/2014/09/07/vostochnyj-angel-pomogaet-lyudyam-ukrainy/> (дата звернення: 13.07.2021).
2. «Східний янгол» допомагає відбудувати житло слов'янням. Слов'янська міська рада. URL: <http://www.slavrada.gov.ua/?view=news&newsID=8527> (дата звернення: 14.07.2021).
3. 1300 домогосподарств вздовж лінії розмежування отримали вугілля. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/1300-domogospodarstv-otrimali-vugillya/> (дата звернення: 15.07.2021).

4. 2638 людям надано допомогу у відновленні житла. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/2638-lyudyam-nadano-dopomogu-u-vidnovlenni-zhitla/> (дата звернення: 16.07.2021).
5. ADRA Ukraine допомагає людям вздовж лінії розмежування. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/adra-ukraine-dopomagaye-lyudyam-vzdovzh-liniyi-rozmezhuвання/> (дата звернення: 15.07.2021).
6. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/> (дата звернення: 15.07.2021).
7. ADRA спешит на допомогу Донбасу. Логос інфо. URL: <https://logosinfo.org/2015/12/05/adra-speshit-na-pomoshh-donbassu/> (дата звернення: 17.07.2021).
8. Адвентисти сьомого дня за нових умов відкривають нові горизонти для служіння в Україні. ADRA Ukraine. URL: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/27215-adventisti-somogo-dnya-v-ukrayini-vidkrivayut-novi-gorizonti-dlya-yevangelskogo-sluzhinnya.html (дата звернення: 15.07.2021).
9. Адвентистское агентство помощи и развития в Украине: служение людям, которых коснулась война. Релігія в Україні. URL: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/29044-adventistskoe-agentstvo-pomoshhi-i-razvitiya-v-ukraine-sluzhenie-lyudyam-kotoryx-kosnulas-vojna.html (дата звернення: 16.07.2021).
10. Адвентистське агентство допомоги та розвитку в Україні. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Адвентистське_агентство_допомоги_та_розвитку_в_Україні (дата звернення: 12.07.2021).
11. Адвентисты юга Украины собрали более 10 тонн груза в рамках проекта «Восточный ангел». Южная Конференция Церкви АСД. URL: <http://advent-ug.org/1146-adventisty-yuga-ukrainy-sobrali-bolee-10-tonn-gruza-v-ramkah-proekta-vostochnyy-angel.html> (дата звернення: 12.07.2021).
12. АДРА Україна совместно с ООН в этом году обеспечило продовольствием более 100 тыс. людей на Донбассе на сумму свыше 8 млн долл. ADRA Ukraine. URL: <http://logosinfo.org/2016/01/29/adra-ukraina-sovmestno-s-oon-v-etom-godu-obespechilo-prodovolstviem-bolee-100-tys-lyudej-na-donbasse-na-summu-svyshe-8-mln-doll/> (дата звернення: 17.07.2021).
13. АДРА Україна відновлює роботу соціального транспорту в Донецькій та Луганській областях. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/adra-ukrayina-timchasovo-pripinyaye-robotu-sotsialnogo-transportu-u-donetskij-ta-luganskij-oblastyah/> (дата звернення: 16.07.2021).
14. АДРА Україна покращує психічне та фізичне здоров'я мешканців Донбасу. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/adra-ukrayina-pokrashhuye-psiichne-ta-fizichne-zdorov-ya-meshkantsiv-donbasu/> (дата звернення: 16.07.2021).
15. АДРА Україна продовжує надавати психосоціальну підтримку людям, які постраждали внаслідок конфлікту на Сході України. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/adra-ukrayina-prodovzhuye-nadavati-psihosotsialnu-pidtrimku-lyudyam-yaki-postrazhdali-vnaslidok-konfliktu-na-shodi-ukrayini/> (дата звернення: 15.07.2021).
16. АДРА Україна разом з Церквою Ісуса Христа Святих Останніх Днів допомагає людям, які постраждали внаслідок конфлікту. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/adra-ukrayina-razom-z-tserkvoyu-isusa-hrista-svyatih-ostannih-dniv-dopomagaye-lyudyam-yaki-postrazhdali-vnaslidok-konfliktu/> (дата звернення: 16.07.2021).
17. АДРА Україна разом з Церквою Ісуса Христа Святих Останніх Днів продовжують допомагати людям уздовж лінії розмежування. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/adra-ukrayina-razom-z-tserkvoyu-isusa-hrista-svyatih-ostannih-dniv-prodovzhuyut-dopomagati-lyudyam-uzdovzh-liniyi-rozmezhuвання/> (дата звернення: 15.07.2021).
18. АДРА Україна тимчасово припиняє роботу соціального транспорту у Донецькій та Луганській областях. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/adra-ukrayina-timchasovo-pripinyaye-robotu-sotsialnogo-transportu-u-donetskij-ta-luganskij-oblastyah/> (дата звернення: 16.07.2021).
19. Гаврюк С. Волонтерская помощь. Интернет-газета «Путь». URL: <http://www.asd.in.ua/archives/1188333953> (дата звернення: 16.07.2021).
20. Горбанёв С. Бог и война глазами верующего парамедика. Интернет-газета «Путь». URL: <http://www.asd.in.ua/archives/1188338103> (дата звернення: 22.07.2021).
21. Звернення Українських Церков і релігійних організацій з приводу іноземної агресії. Релігійно-Інформаційна Служба України. URL: <https://risu.ua/zvernennya-ukrajinskih-cerkov-i-religiynih>

- organizaciy-z-privodu-inozemnoji-agresiji_n67657 (дата звернення: 15.07.2021).
22. Мешканці селищ розташованих на лінії розмежування отримали 106 тон твердого палива. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/meshkantsi-selishh-roztashovanih-na-liniyi-rozmezhuвання-otrimali-106-ton-tverdogo-paliva/> (дата звернення: 17.09.2021).
23. Мормони надали 16 млн гривень для забезпечення вугіллям постраждалих на Сході України. Релігія в Україні. URL: <https://www.religion.in.ua/news/vazhливо/45595-mormoni-nadali-16-mln-griven-dlya-zabezpechennya-vugillyam-postrazhdalix-na-sxodi-ukrayini.html> (дата звернення: 21.07.2021).
24. Надаємо психологчну підтримку літнім людям. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/nadayemo-psihologchnu-pidtrimku-litnim-lyudyam/> (дата звернення: 17.07.2021).
25. Представники Церкви Ісуса Христа Святих Останніх Днів відвідали Мар'їнку. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/2270-2/> (дата звернення: 16.07.2021).
26. Психологи АДРА Україна дарують гарний настрій діткам у Торетську. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/psihologi-adra-ukrayina-daruyut-garnij-nastrij-ditkam-u-toretsku/> (дата звернення: 16.07.2021).
27. Психологи АДРА Україна завітали до села Зайцеве, Донецької області. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/psihologi-adra-ukrayina-zavitali-do-sela-zajtseve-donetskoyi-oblasti/> (дата звернення: 16.07.2021).
28. Психологи АДРА Україна консультують дорослих та дітей у режимі он-лайн. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/psihologi-adra-ukrayina-konsultuyut-doroslih-ta-ditej-u-rezhimi-on-lajn/> (дата звернення: 17.07.2021).
29. Психологи АДРА Україна провели заняття присвячені відновленню ресурсів для літніх людей. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/psihologi-adra-ukrayina-proveli-zanyattya-prisvyacheni-vidnovlennyu-resursiv-dlya-litnih-lyudej/> (дата звернення: 15.07.2021).
30. Сергій Луцький: «У нас хороші відносини з капеланами різних конфесій, є розуміння в роботі». Українська уніонна конференція Церкви адвентистів сьомого дня. URL: <https://adventist.ua/news/interview/u-nas-horoshi-vidnosini-z-kapelanami-riznix-konfesij-e-rozuminnya-v-roboti/> (дата звернення: 23.07.2021).
31. Соціальний автобус АДРА Україна допоміг вихованцям Попаснянського районного центру комплексної реабілітації “Лелека” відвідати соляні шахти Соледару. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/sotsialnij-avtobus-adra-ukrayina-dopomig-vihovantsyam-popasnyanskogo-rajonного-tsentru-kompleksnoyi-reabilitatsiyi-leleka-vidvidati-solyani-shahti-soledaru/> (дата звернення: 16.07.2021).
32. У Святогірську пройшов тренінг для психологів. ADRA Ukraine. URL: <http://www.adra.ua/u-svyatogirsku-projshov-trening-dlya-psihologiv/> (дата звернення: 17.07.2021).
33. Чернушка І. Сучасний стан та основні тенденції розвитку адвентизму в Україні : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.11. Рівне, 2016. 187 с.